

**O‘ZBEKISTON VA QIRG‘IZISTON MUNOSABATLARI TARIXINI
YORITISHDA “XALQ SO‘ZI” GAZETASI MUHIM MANBA
(1991-2022-yillar)**

N.A. Subxonova

Buxoro davlat universiteti

I bosqich magistrant,

E-mail: n.a.subxonova@buxdu.uz

O. Klichev

ilmiy rahbar: t.f.f.d, (PHD)

ANNOTATSIYA

Maqolada “Xalq so‘zi” gazetasi sahifalarida yoritilgan O‘zbekiston bilan Qirg‘iziston o‘rtasidagi siyosiy, savdo-iqtisodiy va madaniy-gumanitar sohalardagi aloqalar tarixi, hamkorlikning ustuvor yo‘nalishlari, erishilgan yutuqlar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: hamkorlik, sammit, rasmiy tashrif, tashqi siyosat, Abadiy do‘stlik shartnomasi, siyosiy jarayonlar, delegatsiya.

АННОТАЦИЯ

В статье на основе объективности анализируется история связей между Узбекистаном и Киргизистаном в политической, торгово-экономической и культурно-гуманитарной сферах, приоритетные направления сотрудничества, достигнутые успехи, освещенные на страницах газеты Народное слово.

Ключевые слова: сотрудничество, саммит, официальный визит, внешняя политика, договор о вечной дружбе, политические процессы, делегация.

ABSTRACT

On the basis of objectivity, the article analyzes the history of relations between Uzbekistan and Kyrgyzstan in the political, trade, economic, cultural and humanitarian spheres, priority areas of cooperation, progress achieved, highlighted on the pages of the newspaper People Word.

Key words: cooperation, summit, official visit, foreign policy, Treaty of Eternal Friendship, political processes, delegation.

O‘zbekiston xalqaro munosabatlarda teng huquqli subyekt sifatida mintaq va global darajada faol tashqi siyosatni yo‘lga qo‘yib, xorijiy hamkorlar bilan o‘zaro manfaatli munosabatlarni rivojlantirmoqda. Bunday izchil, aniq va konstruktiv tashqi siyosatni xalqaro ekspertlar va kuzatuvchilar ham e’tirof etmoqda. Ma’lumki, O‘zbekiston tashqi siyosiy faoliyatining asosiy vazifalaridan biri – o‘z hududi atrofida tinchlik, barqarorlik va xavfsizlik muhitini shakllantirish hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, Prezident Shavkat Mirziyoyev qo‘shnilarimiz – Markaziy Osiyo davlatlari bilan do‘stona, yaqin qo‘shnichilik va o‘zaro manfaatli aloqalarni rivojlantirish va mustahkamlashni asosiy ustuvor tashqi siyosiy yo‘nalish sifatida belgilab berdi. Bu jarayonda “xalq diplomatiyasi” amalda juda faol bo‘lgani kuzatildi. O‘zbekiston Respublikasi va Qirg‘iziston hamkorlik aloqalari dinamikasini “Xalq so‘zi” gazetasi nashrlari tahlili misolida ko‘rib chiqish, to‘plangan ma’lumotlarni tahrir qilish, davlatlar hankorligini yanada mustahkamlash yo‘lida madaniy-gumanitar aloqalarning tutgan o‘rni va ahamiyati, do‘stlik jamiyatlari faoliyatini kuchaytirish, hamda madaniy tadbirlarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Davriy matbuot davlatlar tashqi siyosati va hamkorlik aloqalari tarixini tadqiq etishda, hamda obyektiv tarixiy bilimlarni takomillashtirishda muhim manba sifatida foydalanishga xizmat qiladi. Buning yorqin dalili sifatida O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, Qirg‘iziston davlati bilan 1993-yil diplomatiya munosabatlari o‘rnatilganligi gazeta sahifalarida bayon qilindi[1]. 1992-yil iyuldan Toshkentda Qirg‘iziston elchixonasi [2], 1998-yil oktabrdan Bishkekda O‘zbekiston elchixonasi

faoliyat yuritib kelayotganligi maqolalarda izohlandi. 2000-yil sentabrda O‘zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.Karimovning Bishkekka, 1996-yil dekabr va 1998-yilda Qirg‘iziston Prezidentining O‘zbekistonga tashrifi bo‘lib o‘tganligiga sharhlar bayon qilindi[3].

“Xalq so‘zi” gazetasining 13-sonida 1996-yil 24-dekabr ikki davlat o‘rtasida imzolangan “Abadiy do‘stlik to‘g‘risida”gi shartnoma davlatlar o‘rtasidagi munosabatlarning shartnomaviy-huquqiy asosi hisoblanganligi qayd etildi[4]. Davlatlar o‘rtasida gumanitar sohadagi hamkorlik mana shu shartnoma, 1994-yil 16-yanvarda imzolangan Madaniyat, sog‘liqni saqlash, fan, ta’lim, turizm va sport bo‘yicha hamkorlikni chuqurlashtirish to‘g‘risidagi hukumatlararo bitim, 1996-yil 24-dekabrda imzolangan Madaniy hamkorlik to‘g‘risidagi muassasalararo bitimga muvofiq amalga oshiriladi. 2005-yilgacha ikki davlat o‘rtasida ikki tomon uchun ahamiyatli bo‘lgan 181 hujjat imzolangan[5].

2004-yil O‘zbekiston Respublikasi bilan Qirg‘iziston o‘rtasidagi tovar aylanmasi 68,1 mln. AQSH dollarini, jumladan, eksport 43,6 mln. AQSH dollarini, import 24,5 mln. AQSH dollarini tashkil etdi. Shunday ekan, qo‘shni davlatlar bilan O‘zbekistonning munosabatlari izchil ravishda har bir mavzu doirasida davom etib kelmoqda. Har qanday vaziyat bo‘lishiga qaramasdan o‘zaro do‘stona munosabatda bo‘lgan davlatlar bir-birlariga hamisha yelkadosh bo‘lib kelgan. Jumladan, 2021-yil mart oyida Qirg‘iziston Prezidentining O‘zbekistonga tashrifi chog‘ida qirg‘iz xalqiga o‘zbek xalqi nomidan 10 dan ortiq tez yordam mashinalari topshirildi [6]. Ikki davlat rahbarlari va delegatsiyalari ishtirokidagi muzokaralarda kapitali 200 million AQSH dollari bo‘lgan O‘zbekiston - Qirg‘iziston investisiya jamg‘armasi tashkil etilishi belgilangan hamda ikki mamlakat hukumatlariga uning faoliyatini yo‘lga qo‘yish bo‘yicha topshiriqlar berilgan. O‘zbekiston - Qirg‘iziston sherikligining deyarli barcha yo‘nalishlarini qamrab olgan 22 ta hujjat imzolandi.

“Xalq so‘zi” gazetasining 71-sonida 2021-yil 26-mart kuni Toshkentda O‘zbekiston va Qirg‘iziston delegatsiyalari o‘rtasida uchrashuv bo‘lib o‘tganligi bayon qilingan[7]. Uchrashuvda qirg‘iz-o‘zbek chegaralarida bundan so‘ng bahsli hududlar

bo‘lmasligi, chegara masalalarini hal qilishda tomonlarning hech biri yutmagan va yutqazmaganligi ta’kidlangan. Tomonlar loyiha chizig‘ining Kampir-Obod (Andijon) suv ombori hududida 900 gorizontal ostidan 312-raqamli chegara nuqtasidan 312/3-raqamli chegara nuqtasigacha o‘tishi to‘g‘risida kelishib olgan. Kelishuv natijalariga ko‘ra, ayrim shartlar bajarilsa, to‘g‘on O‘zbekiston hududida qolishi belgilangan. Demarkasiya jarayonida O‘zbekiston Andijon viloyatining O‘sh viloyati Uzgen tumani va Jalol-Obod viloyatining So‘zak tumanlari bilan chegaradosh hududdagi 304- va 312-raqamli chegara nuqtalari oralig‘idagi 1000 gektar yerni tovon sifatida Qirg‘izistonga topshiradi. Shu munosabat bilan tomonlar O‘zbekiston va Qirg‘iziston suv xo‘jaligi tashkilotlariga Kampir-Obod suv omborining suv resurslaridan birgalikda foydalanish va boshqarish bo‘yicha hukumatlararo kelishuv loyihasini ishlab chiqish topshirig‘ini bergan. Shuningdek, tomonlar Shahrixonsoy kanalining hududlarini (chap tomoni), 312 va 312/3 chegara nuqtalari hududidagi Andijon suv ombori to‘g‘onini, kanaldan to‘g‘on o‘rtasigacha, O‘zbekistonga 50 gektar yerni qoldirib, xatlovdan o‘tkazishga kelishib olgan.

O‘zbekiston – Qirg‘iziston o‘rtasidagi munosabatlar nafaqat siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, balki, madaniy sohada ham yetarli darajada rivojlangan. O‘zbekiston hududida yashayotgan 271 mingdan ortiq qirg‘izlarning istiqomat qilishi ularning madaniyati va urf-odatiga bo‘lgan hurmatni bildiradi. Birinchi viloyatlararo qirg‘iz madaniy markazi 1991- yili Jizzax viloyatida tashkil etilgan edi. Andijon, Jizzax, Sirdaryo, Namangan, Farg‘ona viloyatlarida va ularning faoliyatini muvofiqlashtiruvchi O‘zbekiston qirg‘iz milliy madaniy markazlari faoliyati yo‘lga qo‘yildi [8]. Bugungi kunga kelib jami oltita markaz faoliyat ko‘rsatmoqda. Bu markazlarda milliy madaniyat, an’analar, urf-odatlar va tilni rivojlantirish bilan birga xalq og‘zaki ijodiyoti, milliy va jahon madaniyatining gavhari bo‘lmish “Manas” dostoniga katta e’tibor qaratiladi: muntazam ravishda oqinlar o‘rtasida musobaqalar, O‘zbekiston va Qirg‘izistonning taniqli fan va san’at arboblari bilan uchrashuvlar, kitoblar taqdimotlari o‘tkaziladi.

O‘zbekiston va Qirg‘iziston mustaqillik kunlari esa haqli ravishda o‘zbek-qirg‘iz do‘stligining yorqin namoyishi sifatida nishonlanadi. Ommaviy xalq sayillari va bayramlarda markazlar qoshida tashkil etilgan milliy folklor ansambllari ijrosidagi qadimgi va zamonaviy qo‘shiq raqslar ijro etilib, ular tomoshabinlar tomonidan iliq kutib olinadi. Qirg‘izlarning O‘zbekistondagi hayoti to‘g‘risida O‘zbekiston milliy teleradiokompaniyasining qirg‘iz, o‘zbek va boshqa tillarda uzatiladigan “Aychurek” va “Yagona oilada” teleko‘rsatuvlarida, shuningdek, “Eleman”, “Min kiyal” radioeshittirishlarida hikoya qilinadi.

Xulosa o‘rnida shuni qayd etish mumkinki, “Xalq so‘zi” gazetasi sahifalarida bayon etilgan O‘zbekiston – Qirg‘iziston munosabatlari, mintaqaviy muammolar, savdo-iqtisodiy gumanitar sohalar bo‘yicha amalga oshirilgan hamkorlik aloqalari sharhi muhim manba hisoblanadi. Gazeta mustaqillik yillari boshlab muhim siyosiy voqealar bilan bir qatorda respublikaning barcha viloyatlarida iqtisodiy, madaniy-marifiy jabhada olib borilayotgan ishlarni keng va muttasil yoritib borishi bilan birga qo‘shni davlatlar bilan, aniqrog‘i Qirg‘iziston bilan olib borayotgan har qanday uchrashuvlarni toki bugungi kungacha muntazam ravishda yoritib bormoqda.

Keyingi yillarda ikki tomonlama munosabatlarda ulkan o‘zgarishlar ro‘y berib, ularni o‘zbek va qirg‘iz xalqi kundalik hayotida his etmoqda. Xalqlarimiz o‘rtasida ming yillar davomida rivojlanib kelgan madaniy-gumanitar aloqalar va insonparvarlik g‘oyalari boshqa sohalaridagi aloqalarni chuqurlashtirishda ishonchli asos vazifasini o‘taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. O‘ZA. Toshkentga Qirg‘iziston Respublikasi delegatsiyasi tashrif buyurdi. Xalq so‘zi //1993-yil 28-may.103-son,1-b.
2. O‘ZA. I.Karimov Bishkekka jo‘nab ketdi.Xalq so‘zi//1992-yil 9-oktabr, 197-son (448),1-b.
3. O‘ZA. Hamjihatlik – taraqqiyot sari yo‘l.Xalq so‘zi//1998-yil 27-mart,64-son (1845),1-b.

4. O‘zA. Munosabatlarning yangi bosqichi. Xalq so‘zi//1996-yil 18-yanvar, 13-son (1266),1-b.
5. Jahon A.A. O‘zbekiston Markaziy Osiyoda tinchlik va barqarorlik o‘rnatishga intilmoqda. Xalq so‘zi//2005-yil 27-iyun,133-son (3245) 1-b.
6. Jonibekov Z., Elmurodov M. O‘zbekiston- Qirg‘iziston: sifat jihatidan yangi strategik hamkorlik davri. Xalq so‘zi//2021-yil 13-mart, 52-son (7832), 1-b.
7. Xonnazov G‘. Qirg‘iziston bosh vaziri Toshkentdagi sanoat korxonalari bilan tanishdi. Xalq so‘zi//2021-yil 26-mart,61-son (7841),1-b.
8. O‘zA. Madaniyat adad bilmaydi. Xalq so‘zi//1998-yil 16-aprel, 77-son (1858) 1-b.